

INFRAȚIUNILE CONTRA PATRIMONIULUI ÎN LEGISLAȚIA ROMÂNIEI

Viorel DASCĂLU,
doctorand

SUMMARY

Law enforcement practice points to the fact that thievery represents more than half of all crimes that are committed as well as on the territory of the Republic of Moldova, as in other countries. This can be explained not only by the spread of economic crisis and unemployment, but it has also social reasons rooted.

Infrațiunile contra patrimoniului se consideră de un pericol social ridicat, întrucât, pe lângă pagubele pricinuite patrimoniului, lezează grav și relațiile sociale care vizează viața, sănătatea și integritatea corporală a persoanelor.

Sub ocrotirea legii penale se află o componentă a ordinii de drept cum este patrimoniul și, implicit, chintesenta acestuia – proprietatea.

Patrimoniul, prin natura sa, în lipsa persoanei care beneficiază de atribuțiile acestuia, este o himeră. Persoana și doar persoana este temelia și pivotul patrimoniului. Dar nici persoana nu poate exista fără patrimoniul. Aceasta rezultă chiar din principalele instrumente de Drept Internațional; astfel, potrivit art. 17 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, „nimeni nu va fi lipsit în mod arbitrar de proprietatea sa” [1].

În materia dreptului civil patrimoniul constituie totalitatea drepturilor și obligațiilor pe care le are o persoană și care are o valoare economică, în sensul că pot fi evaluate în bani, sau, cu alte cuvinte, totalitatea drepturilor și datoriilor actuale și viitoare ale unei persoane. În domeniul dreptului penal, noțiunea de patrimoniu are un înțeles mai restrâns și se referă la bunurile privite nu ca universalitate, ci în individualitatea lor susceptibilă de a fi apropiate de făptuitor prin mijloace frauduloase ori de

a fi distruse, tănuite, gestionate fraudulos etc. [2, p. 173]. Prin patrimoniu înțelegem, în primul rând, bunurile în materialitatea lor, la care se referă drepturile și care permit titularului patrimoniului să-și îndeplinească obligațiile cu caracter economic. Totodată, este argumentată necesitatea apărării penale a patrimoniului. Este demonstrată teza că bunurile imobile nu pot forma obiectul material al infrațiunilor săvârșite prin sustragere, în special, necesitatea apărării penale a relațiilor sociale cu privire la patrimoniu, care apar între proprietarii bunurilor.

Infrațiunea n-ar putea fi niciodată săvârșită împotriva patrimoniului ca universalitate de bunuri, pentru că acesta va exista totdeauna, indiferent de numărul sau valoarea bunurilor componente, și chiar dacă subiectul nu posedă nimic ori numai datorii, nici o persoană nu poate fi lipsită de patrimoniu, ci de cel mult de unul sau mai multe din bunurile care compun patrimoniul său. De aceea, mai corect ar fi să se denumească aceste infrațiuni ca fiind *îndreptate contra bunurilor care fac parte din patrimoniu*, decât infrațiuni contra patrimoniului [3, p. 444].

Sub acest aspect, este de observat că, incriminând faptele care aduc atingere patrimoniului, legea penală are în vedere acțiunea ilicită a făptuitorului, iar nu posesia juri-

dică a victimei. Aceasta înseamnă că infractorul trebuie să justifice că avea dreptul să săvârșească fapta care i se reproșează și în raport cu care organele de urmărire penală au făcut dovada caracterului ei ilicit; dacă avea calitatea de proprietar sau de posesor, (detentor) legitim al bunului care i-a fost sustras, însușit sau distrus prin săvârșirea infrațiunii [4, p. 192].

Patrimoniul este ocrotit printr-un ansamblu de mijloace juridice extrapenale, civile și de altă natură. Împotriva faptelor care prezintă un grad mai ridicat de pericol social, patrimoniul este ocrotit și prin mijloace energice ale legii penale. Toate aceste fapte constau în diferite schimbări ale situației ori stări de fapt ale bunurilor, produse prin sustragerea, însușirea, distrugerea, risipirea ori împiedicarea folosirii lor.

Din cauza acestor consecințe, faptele îndreptate împotriva patrimoniului sînt socialmente periculoase. Ele împiedică realizarea drepturilor subiective ce au ca obiect bunurile a căror situație de fapt a fost schimbată prin săvârșirea lor, tulbură, împiedică sau chiar zădărnicesc desfășurarea normală a relațiilor sociale de ordin patrimonial. De aici decurge necesitatea ocrotirii penale a patrimoniului.

Ocrotirea patrimoniului se face și prin incriminarea și sancționarea

faptelor care îi aduc atingere. În actuala formulare a Codului penal român, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969, cu modificările și completările inclusiv pînă la nivelul Legii României nr. 140/1996, aceste infracțiuni au fost comasate într-un titlu unic – „Infracțiuni contra patrimoniului”, după ce anterior subzistaseră două titluri distincte („Infracțiuni contra avutului personal sau particular” și „Infracțiuni contra avutului obștesc”).

În reglementarea infracțiunilor contra patrimoniului, în general, legea penală folosește termenul „avut” în sens de patrimoniu, și nu pe acela de „proprietate”, fiindcă ocrotirea penală privește nu numai dreptul de proprietate, ci „toate drepturile reale, toate drepturile cu caracter patrimonial, toate obligațiile, precum și orice situație care prezintă chiar numai o aparență de drept”. În incriminarea atingerilor aduse patrimoniului legea ține seama de caracterul ilicit al acțiunii făptuitorului, iar nu de poziția juridică a victimei [4, p. 198]. Tocmai din acest motiv subiectul trebuie să justifice că era îndrituit să comită fapta pe care legea penală o consideră infracțiune.

Victima nu are obligația să probeze că ar deține vreo poziție juridică în raport cu bunul ce i-a fost sustras, distrus, ascuns etc. prin comiterea faptei infracționale.

În concluzie, putem afirma că modificarea prin mijloace ilegale a situației de fapt a bunurilor, a poziției lor juridice este trăsătura caracterizantă a infracțiunilor contra patrimoniului. Apărarea acestei situații pe toate căile juridice, inclusiv cele de drept penal, înseamnă implicit apărarea patrimoniului ca valoare socială.

Legea penală a considerat că pentru a apăra avutul, pentru a asigura drepturile patrimoniale este

necesar, în primul rînd, să fie apărute situațiile de fapt existente, în sensul ca acestea să fie menținute în starea în care se aflau pînă la intervenția ilicită a făptuitorului, întrucît orice modificare a lor, prin fapte ilicite, duce la o imposibilă sau anevoioasă ocrotire reală a entităților patrimoniale care fac obiectul drepturilor subiective.

Cîta vreme un bun își păstrează situația de fapt, stabilită și cunoscută de cei interesați, cei care ar pretinde că au un drept asupra aceluși bun și-l vor putea valorifica în mod real; din moment însă ce bunul și-a pierdut situația de fapt (a fost sustras, distrus, ascuns), orice valorificare a dreptului devine ne-realizabilă.

Pentru menținerea situației de fapt existente, legea penală pedepsește uneori chiar însuși proprietarul, cînd acesta – prin acțiunea sa – schimbă situația de fapt a unui bun al său în dauna intereselor legitime ale altor persoane.

Schimbarea pe căi ilicite a situației entităților patrimoniale constituie specificul infracțiunilor contra patrimoniului. Această problemă are a necesității apărării patrimoniului prin mijloace de drept a devenit actuală, mai ales în ultimele decenii, ca urmare a procesului de constituire a Uniunii Europene (UE), de formare a pieței comune și de înlăturare a oricăror restricții în privința circulației persoanelor, serviciilor, mărfurilor, capitalurilor.

Constituția României, adoptată la 21 noiembrie 1991, modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, prevede în conținutul său și norme cu caracter de principii constituționale referitoare la proprietate [5, p. 190]. Prin art. 136 alin. 1, împarte proprietatea în două categorii: publică și privată, iar în art. 44 alin. 2 arată că proprietatea

privată este ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular.

În art. 136 alin. 3 sînt enumerate bunurile care fac parte exclusiv din sfera proprietății publice: bogățiile de interes public ale subsolului, spațiul aerian, apele cu potențial energetic valorificabil; bogățiile de interes național, plajele, marea teritorială, resursele naturale ale zonei economice și ale platoului continental, precum și alte bunuri stabilite de legea organică.

De exemplu, în art. 5 din Legea României nr. 18/1991 privind fondul funciar, astfel cum a fost modificată prin Legea nr. 247/2005, se arată că terenurile pot face obiectul dreptului de proprietate privată sau al dreptului de proprietate publică, precum și în art. 7 alin. 1 din OUG nr. 105/2001, aprobată prin Legea nr. 243/2002, care se referă la fișia de protecție a frontierei, și în art. 10 alin. 2 privind imobilele din punctele de trecere a frontierei.

Un alt specific al acestei categorii de infracțiuni este că sub denumirea globală de „infracțiuni contra patrimoniului” se ascund două categorii mari de bunuri susceptibile de a fi ocrotite prin incriminarea faptelor contra patrimoniului în raport cu formele felurite de proprietate.

Delimitarea formelor fundamentale de proprietate, care fac obiectul ocrotirii penale, este consacrată, așa cum am arătat, chiar prin normele constituționale, art. 136 alin. 1 din Constituție prevede: „Proprietatea este publică sau privată”, ceea ce înseamnă că în societatea noastră nu sînt de conceput alte forme de proprietate decît cele enumerate în Constituție.

Un alt procedeu de lărgire a sferei bunurilor aparținînd proprietății publice la care apelează legile speciale este acela de a indica criteriul după care se poate determina

apartenența bunului la proprietatea publică. Astfel, art. 5 alin. 1 din Legea nr. 18/1991 arată că au aceste caractere terenurile care, prin natura lor, sînt de uz sau interes public, iar art. 4 alin. ultim din aceeași lege precizează că aparțin proprietății publice și terenurile „afectate de utilități publice”.

Așadar, natura bunurilor ori afectarea lor unei utilități publice sînt principalele criterii prevăzute în legile menționate pentru delimitarea bunurilor obiect exclusiv al proprietății publice. Aceste bunuri, potrivit Constituției și în baza legii, ar putea să se găsească fie în administrarea unei regii autonome, fie în cea a unei instituții publice, fie în detenția societății comerciale căreia i-au fost închiriate. Dacă legea specială nu prevede altfel, închirierea sau concesiunea ar putea fi făcută fie unei societăți comerciale cu capital majoritar de stat, fie oricărei societăți comerciale. Este caracteristic proprietății publice și faptul că ea este inalienabilă, adică bunurile din această categorie nu pot ieși pe nici o cale din sfera proprietății publice. Aceasta nu înseamnă că nu se admite o anumită circulație, adică un anumit transfer al bunurilor.

Așa cum am arătat, chiar Constituția României în art. 136 alin. 4 prevede că, în condițiile legii, bunurile din proprietatea publică pot fi date în administrarea regiilor autonome, instituțiilor publice sau pot fi concesionate ori închiriate. Potrivit legislației penale în vigoare, patrimoniul public nu mai este ocrotit diferențiat, așa cum a fost anterior. Aceasta înseamnă că, în limitele legale de sancționare, judecătorii ar trebui să aibă în vedere calitatea acestor bunuri și să trateze mai aspru pe cei care aduc atingere proprietății publice.

Spre deosebire de bunurile-proprietate publică, pe care le putem

identifica cu ușurință și în mod direct pe baza normelor constituționale și a legilor speciale, bunurile-proprietate privată se identifică pe o cale indirectă, avînd acest caracter toate celelalte bunuri necuprinse în sfera proprietății publice. Nu interesează dacă aceste bunuri se găsesc în stăpînirea unei persoane fizice sau juridice și nici dacă se află în proprietatea Statului ori a unor persoane particulare.

Ca urmare, proprietate privată poate avea atît Statul, cît și cetățenii, precum și persoanele juridice, ca, de pildă, societățile comerciale. Bunurile regiilor autonome, altele decît cele aparținînd proprietății publice și date spre administrare nu constituie proprietate de stat, ci proprietate privată a Statului. La fel și bunurile unei societăți comerciale la care Statul deține majoritatea capitalului social, cu excepția bunurilor aparținînd proprietății publice și încredințate sub forma concesiunii ori închirierii.

Potrivit art. 5 din Legea română nr. 15/1990, „Regia autonomă este proprietara bunurilor din patrimoniul său”, iar în exercitarea dreptului de proprietate regia autonomă posedă, folosește și dispune, în mod autonom, de bunurile pe care le are în patrimoniu sau le culege fructele [6, p. 439], după caz, în vederea scopului pentru care a fost constituită. Patrimoniul propriu permite persoanei juridice să aibă o răspundere patrimonială proprie și, de asemenea, îi permite să participe la circuitul civil în nume propriu – *proprio nomine*.

Art. 35 din Legea României nr. 31/1990, privind societățile comerciale arată că „bunurile constituite ca aport în societate devin proprietatea acesteia”.

Așadar, bunurile regiilor autonome și ale societăților comerciale sînt proprietate privată, și nu publică,

făcînd excepție numai bunurile care aparțin proprietății publice și care, potrivit art. 136 alin. 4 din Constituție, au fost încredințate regiilor autonome spre administrare, iar societăților comerciale – sub forma de concesiune sau închiriere.

Denumirea „Infrațiuni contra patrimoniului”, atribuită Titlului III din partea specială a Codului penal, este în raport cu ocrotirea pe care o asigură legea penală, care exercită această ocrotire sub aspectul menținerii poziției faptice a bunurilor, poziție care poate să derive din alte drepturi reale decît din dreptul de proprietate.

Noțiunea de „infrațiuni contra patrimoniului” trebuie înțeleasă ca grup de infrațiuni, intenționate sau imprudente, a căror săvîrșire se exprimă printr-un deficit în masa de bunuri (gol patrimonial) ca rezultat al sustragerii sau distrugerii acestor bunuri, infrațiuni care aduc atingere în principal unor valori și relații sociale specifice, care derivă din relațiile sociale cu privire la patrimoniu.

În toate legislațiile din orînduirile sociale de pînă în prezent, alături de alte mijloace juridice, normele de drept penal au incriminat și au sancționat faptele îndreptate contra patrimoniului. Evoluția istorică a acestor norme atestă contribuția lor la ocrotirea relațiilor sociale de ordin patrimonial, ele cunoscînd o extindere permanentă, determinată de complexitatea economiilor moderne [7, p. 9].

Infrațiunile patrimoniale au fost reglementate încă de primele noastre legiuri penale – pravilele lui Vasile Lupu și ale lui Matei Basarab, codicele penale ale lui Alexandru Sturza în Moldova și Barbu Știrbei în Muntenia.

Codul penal din 1864, copiat aproape în întregime din Codul penal francez, cuprindea în capitolul

referitor la „Crime și delictе contra proprietăților” numeroase incriminări inspirate din Codul penal prusac (art. 306–380), privitoare la apărarea patrimoniului, menite să asigure cu mijloace mai severe ocrotirea acestuia.

Codul penal român din anul 1936 cuprinde cadrul infracțiunilor contra patrimoniului în Cartea II, intitulată „Infracțiuni contra patrimoniului”, sistematizată în 5 capitole astfel:

Cap. I : Furtul

Cap. II: Tîlhăria și pirateria

Cap. III: Delictе contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii

Cap. IV: Strămutarea de hotar, desființarea semnelor de hotar, stricăciuni și alte tulburări aduse proprietății

Cap. V: Jocul de noroc, loteria și specula contra economiei publice.

Paralel cu prevederile Codului penal din 1864, precum și celui din 1936 au existat și infracțiuni contra patrimoniului în legi speciale, ca, de pildă, în Codul Justiției Militare, în Codul Comercial, Codul Silvic, Codul Marinei Comerciale și altele.

Autorii Codului penal din 1968 nu puteau să facă altfel decît să consacre mai departe concepția de ocrotire diferențiată a patrimoniului, de aceea în Titlul III al acestui cod au fost prevăzute infracțiunile contra avutului particular, iar în Titlul IV – infracțiunile contra avutului obștesc.

Justificarea în sensul că termenul „avut” folosit în legislația penală are același înțeles ca și „patrimoniu” folosit în dreptul civil nu poate fi reținută, deoarece prin avut se înțelege, în general, averea unei persoane fizice sau juridice, deci elemente de activ, pe cînd noțiunea de patrimoniu este definită că fiind totalitatea drepturilor și obligațiilor care au valoare eco-

nomică, aparținînd unei persoane, deci cuprinde atît activul, cît și pasivul titularului.

Comparînd aceste reglementări cu cele ale Codului penal anterior, observăm că în cuprinsul Codului penal în vigoare numărul incriminărilor în această materie este mai redus ca urmare a unei concentrări a acestora în texte incriminatoare mai corespunzătoare, așa încît unele fapte care în Codul penal anterior se încadrau în texte multiple și diferențiate, în actualul Cod sînt prevăzute în același text.

Infracțiunile contra patrimoniului sînt incriminate în art. 208–222 din Codul penal român, în cadrul Titlului III al Părții speciale. Spre deosebire de alte legislații, Codul penal în vigoare nu prevede grupări ale infracțiunilor în cadrul titlului respectiv, pentru studiul acestor infracțiuni însă o clasificare a lor este necesară. Dintre diferitele criterii de clasificare a infracțiunilor patrimoniale propuse în literatura juridică, singurul care poate servi la o clasificare utilă este acela al specificului acțiunilor prin care sînt modificate situațiile de fapt în care se găsesc bunurile din sfera patrimonială a unei persoane. Aceste acțiuni pot consta fie în sustragerea bunurilor în vederea însușirii lor, fie în comportarea frauduloasă în cadrul raporturilor patrimoniale, fie în distrugerea sau degradarea bunurilor ori împiedicarea folosirii lor.

Pe baza acestui criteriu, infracțiunile contra patrimoniului se împart în trei categorii [3, p. 448-449]:

1. INFRAȚIUNI DE SUSTRAGERE. Elementul definitoriu al infracțiunilor din această grupă îl constituie sustragerea bunurilor mobile în vederea însușirii pe nedrept, astfel că se identifică trăsăturile caracteristice ale obiectelor juridice speciale și ale obiectelor

materiale vătămăte prin infracțiunile săvîrșite prin sustragere. Din această grupă fac parte următoarele infracțiuni: *furtul, tîlhăria, pirateria, tăinuirea și delapidarea* (art. 208-211 Cod penal român).

2. INFRAȚIUNI DE FRAUDĂ. Caracteristic infracțiunilor din această grupă este faptul că sînt urmarea acțiunii de fraudare, acțiune de inducere sau menținere ori amăgirea persoanei în vederea obținerii de profituri materiale prin provocarea unei pagube. Infracțiunile cuprind examinarea multiaspectuală a obiectelor juridice speciale și a obiectelor materiale ale infracțiunilor prevăzute în art. 213–216 Cod penal român. Infracțiunile care se realizează prin fraudă sînt: *abuzul de încredere, gestiunea frauduloasă, înșelăciunea și însușirea bunului găsit*.

3. INFRAȚIUNI DE SAMAVOLNICIE. La infracțiunile săvîrșite prin distrugere sau tulburare de posesie, prevăzute la art. 217–220 Cod penal român, se identifică trăsăturile obiectelor juridice speciale și ale obiectelor materiale lezate prin săvîrșirea infracțiunilor din această categorie. Din grupa infracțiunilor realizate prin samavolnicie fac parte: *distrugerea și tulburarea de posesie*.

Definitoriu pentru infracțiunile din această grupă este faptul că legea penală ocrotește însăși starea materială a bunurilor mobile și imobile, adică substanța lor fizică și potențialul de utilizare al acestora, valori care sînt lezate prin samavolnicie [8, p. 179-180]. În toate aceste ipoteze, bunul care constituie obiectul material al infracțiunii se află într-o situație de fapt modificată față de starea inițială, modificare determinată de săvîrșirea unor acte de sustragere, de fraudă ori de distrugere sau tulburare de posesie [3, p. 448-449].

În unele legislații penale străine, infracțiunile contra patrimoniului cunosc o anumită sistematizare ori clasificare. Aceste soluții de referință vor putea fi avute în vedere de legiuitorul român atât în opera de reformare a legislației penale, cât și în preocuparea de a răspunde exigențelor legate de aderarea la Uniunea Europeană.

Referințe bibliografice

1. *Declarația Universală a Drepturilor Omului.*
2. Gheorghe Nistoreanu, Alexandru Boroi. *Drept penal.* București: Ed. All Beck, 2002.
3. Vintilă Dongoroz. *Explicații teoretice ale Codului penal român,* vol. III, 1971.
4. Ilie Pascu, Valerică Lazăr. *Drept penal.* București: Ed. Lumina Lex, 2003.
5. Gheorghe Nistoreanu, Alexandru Boroi, Ioan Molnar, Vasile Dobrinou, Ilie Pascu, Valerică Lazăr. *Drept penal. Partea specială.* București: Ed. Europa Nova, 1997.
6. Gheorghe Beleiu. *Drept civil român.* București: Ed. Universul Juridic, 2001.
7. Ion Gorgăneanu. *Infrațiunea de înșelăciune.* București: Ed. Scaiu, 1993.
8. Ioana Vasiliu. *Drept penal. Partea specială.* Vol. II. Cluj-Napoca: Ed. Argonaut, 1999.

PRINCIPIUL AUTONOMIEI LOCALE

Dumitru RĂDUCANU,
doctorand

SUMMARY

Local autonomy does not mean a community right to govern itself in any matter, regardless of the relationship with similar mass and located at higher levels, or the center. Local materials are integrated (territorial) and legal sovereign state, which ensures their autonomy necessary to manage specific affairs, but only if it fits into state law.

1. Conceptul de autonomie locală

Autonomia locală este o formă modernă de exprimare a principiului descentralizării. Într-adevăr, descentralizarea administrativă reprezintă un principiu revendicat de doctrină și o tendință în evoluția administrației publice pentru realizarea autonomiei locale. La baza oricărei descentralizări se află ideea unei anumite autonomii locale.

Principiul autonomiei locale este principiul fundamental care guvernează administrația publică locală, constând în dreptul unităților administrativ-teritoriale de a-și satisface interesele proprii fără amestecul autorităților centrale, principiu care atrage după sine descentralizarea administrativă, autonomia fiind un drept, iar descentralizarea – un sistem care implică autonomia.

Fără a determina în detaliu conținutul principiului autonomiei locale, Constituția României face câteva precizări:

- nominalizează autoritățile administrației publice locale prin care se realizează autonomia locală în comune și orașe [5, p. 109];
- precizează natura juridică autorităților (consilii comunale, orașenești, municipale și ale primarilor), menționând că ele dispun de autonomie funcțională în soluționarea problemelor de interes local;

- stabilește natura juridică a consiliului județean – de autoritate a administrației publice pentru coordonarea activității consiliilor comunale și orașenești, în scopul realizării serviciilor publice de interes județean;

- stabilește caracterul eligibil al consiliilor comunale, orașenești, municipale, ale celor județene, precum și ale primarilor;

- reglementează regimul juridic al numirii, atribuțiile principale și dreptul de control al legalității exercitat de prefect asupra actelor administrației publice locale.

Conform Legii administrației publice locale, „autonomia locală este administrativă și se exercită numai în cadrul legii”, „privește organizarea și funcționarea administrației publice locale și reprezintă dreptul și capacitatea efectivă a autorităților administrației publice locale de a rezolva și de a gestiona, în nume propriu și sub responsabilitatea lor, o parte importantă a treburilor publice, în interesul colectivităților locale pe care le reprezintă” [7, p. 81].

Analizând definiția dată, se poate constata că legiuitorul a folosit o terminologie inadecvată și contradictorie, care nu reflectă realitățile legislative românești. Astfel, textul legal nu precizează care este deosebirea dintre dreptul și capacitatea efectivă a autorită-